

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ

CULTURAL DIPLOMACY AS A TOOL FOR FORMING THE IMAGE OF UKRAINE

Руднєва А.О.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
Запорізького національного університету,*

Мальована Ю.Г.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
Запорізького національного університету,*

Арсенюк М.С.,

*студентка IV курсу факультету соціології та управління
Запорізького національного університету*

У статті проаналізовано культурну дипломатію як невід'ємний елемент публічної дипломатії та інструмент «м'якої сили» в контексті конструювання позитивного іміджу української держави. Тенденції розвитку сучасних міжнародних відносин, нові виклики у вирішенні внутрішніх та зовнішніх проблем, зміна геополітичних позицій України в умовах військової агресії росії вимагають пошуку нових механізмів позиціонування та іміджування з метою збільшення підтримки як світовими лідерами, так і громадськістю. Враховуючи практичний досвід використання комунікативних можливостей держави для просування і захисту власних інтересів, окреслено основні переваги культурної дипломатії у формуванні іміджу України.

За допомогою реалізації культурних обмінів, виставок, мистецьких проєктів, мовних програм, фестивалів та інших заходів, які демонструють різноманітність і насиченість української культурної спадщини, вдається сприяти встановленню довіри, порозуміння та позитивних міжнародних комунікацій. Також зазначені ініціативи репрезентують українську ідентичність, громадянські цінності та автентичність країни як члена європейської й світової спільнот.

Серед значимих заходів розглянуто проєкти «Українська весна», «British Council Ukraine» та ініціативи з розвитку книговидавництва й культурних заходів за підтримки першої леді України Олени Зеленської. Було відмічено, що новий виток розвитку українська культурна дипломатія отримала внаслідок повномасштабного вторгнення РФ, актуалізувавши потребу пошуку підтримки країни у цьому протистоянні та популяризації інформації про Україну.

Зроблено висновки, що культурна дипломатія виступає важливою складовою української зовнішньополітичної стратегії, дієвим інструментом формування позитивного іміджу держави в світлі підвищеної конфліктогенності сучасного глобалізованого світу.

Ключові слова: культурна дипломатія, імідж України, публічна дипломатія, політика «м'якої сили», зовнішньополітична стратегія.

The article analyzes cultural diplomacy as an integral element of public diplomacy and a tool of «soft power» in the context of constructing a positive image of the Ukrainian state. Trends in the development of modern international relations, new challenges in solving internal and external problems, changes in the geopolitical positions of Ukraine in the face of Russia's military aggression require the search for new mechanisms of positioning and impersonation in order to increase support from both world leaders and the public. Taking into account the practical experience of using the communicative capabilities of the state to promote and protect one's own interests, the main advantages of cultural diplomacy in shaping the image of Ukraine are outlined.

Through the implementation of cultural exchanges, exhibitions, art projects, language programs, festivals and other events that demonstrate the diversity and richness of Ukrainian cultural heritage, it's possible to promote the establishment of trust, understanding and positive international communications. These initiatives also represent Ukrainian identity, civic values, and the authenticity of the country as a member of the European and world communities.

Among the significant approaches, the projects «Ukrainian Spring», «British Council Ukraine» and initiatives for the development of book publishing and cultural approaches were examined in support of the first lady of Ukraine Olena Zelenska. It was noted that a new round of development of Ukrainian cultural diplomacy came as a result of the large-scale invasion of the Russian Federation, which actualized the need to support the country from its ongoing and popularization of information about Ukraine.

It has been established that cultural diplomacy is an important warehouse of the Ukrainian foreign political strategy, an effective tool for forming a positive image of the state in light of the conflict-prone nature of the current situation globalized world.

Key words: cultural diplomacy, image of Ukraine, public diplomacy, «soft power» policy, foreign policy strategy.

В умовах сучасного глобалізованого світу культурна дипломатія – це один з ефективних та привабливих інструментів, який допомагає державам просувати свої інтереси у міжнародному співтоваристві. Вона використовує мистецтво, літературу, музику, танець, кіно та інші аспекти культури для вибудовування довіри, взаєморозуміння та співпраці між націями, допомагає налагодженню комунікативних та міжнародних зв'язків через обмін культурними цінностями.

Культурна дипломатія сьогодні виступає як інструмент формування іміджу держави та актуалізується у сучасному світі в умовах цифровізації та інформатизації глобального світового простору. Дослідження цієї теми знаходиться в центрі уваги науковців, оскільки вона відіграє ключову роль у міжнародних відносинах та сприяє вирішенню глобальних проблем через інтеграцію суспільства.

Як складова зовнішньої політики, стратегічних комунікацій культурна дипломатія діє як могутній інструмент формування іміджу держави у світовому співтоваристві. За допомогою культурних обмінів, виставок, мистецьких проєктів, мовних програм, культурні інститути та діяльність у галузі освіти сприяють не лише вирішенню політичних завдань, але й створюють платформу для співпраці, розвитку та мирного співіснування.

Культурна дипломатія є широким поняттям, яке може відрізнитися в залежності від дослідника та контексту дослідження. Наприклад, можливо визначити культурну дипломатію як вид публічної дипломатії та інструмент «м'якої сили», який сприяє обміну ідеями, інформацією, творами мистецтва та іншими культурними компонентами між державами та народами. Але, також можливо стверджувати, що культурна дипломатія це – «процес міжнародних комунікацій з метою просування іміджу держави, створення її авторитету, забезпечення поваги й довіри до неї» [4].

Її метою є зміцнення взаєморозуміння та впливу на контакти з іншими країнами. Незважаючи на те, що культурній дипломатії часто не надається належного значення, вона здатна відігравати важливу роль у досягненні цілей зовнішньої політики держави та навіть у підтриманні національної безпеки, що актуально на теперішньому етапі розвитку української державності. За допомогою використання культурної дипломатії як інструменту формування іміджу держави можливо підвищити престиж країни, налагодити міжнародні зв'язки та просувати національні інтереси на світовій арені.

Мета дослідження полягає у розгляді основних завдань та можливостей, які вирішує культурна дипломатія, та вироблення стратегії розвитку іміджу держави в міжнародному середовищі для просування інтересів України. Тему культурної дипломатії досліджували Джозеф Най, Мільтон С. Каммінгс, Сінтія Шнайдер, Ілан Манор,

Емма Маркам, Ендою В.Купер та інші. Загалом тема культурної дипломатії сьогодні є недостатньо вивченою, проте можливо прослідкувати чіткий розвиток досліджень на дану тему з розвитком цифровізації та глобалізації. Отже, феномен культурної дипломатії сьогодні виступає актуальним питанням для дослідження в сферах політичної комунікації, конфліктології, іміджу, стратегічних комунікацій та національної безпеки.

Культурна дипломатія має низку ключових переваг у формуванні іміджу держави. По-перше, вона дозволяє продемонструвати багатство та різноманітність культурного спадку країни, що сприяє залученню уваги та підвищенню інтересу до неї, особливо в умовах, коли боротьба за імідж та бренд в інформаційному полі стають важливими елементами конкуренції та боротьби за увагу. По-друге, вона допомагає збудувати позитивне сприйняття країни в міжнародному співтоваристві, що впливає на її престиж та авторитет. Нарешті, культурна дипломатія створює можливість для встановлення контактів та взаєморозуміння між націями, що сприяє розвитку дружніх відносин та співпраці.

Одним з ключових аспектів культурної дипломатії є стимулювання міжнародних обмінів в галузі культури та мистецтва. Проєкти, що спільно реалізуються державами, розширюють культурний горизонт, сприяють взаємному розумінню та зближенню народів. Вони відкривають двері для діалогу, обміну досвідом та взаємного впливу, що сприяє збільшенню престижу країни в міжнародному співтоваристві. Один з прикладів успішного використання культурної дипломатії – це програма «Культурний сезон», започаткована Францією. Ця програма передбачає проведення великомасштабних культурних заходів у різних країнах світу з метою підвищення інтересу до французької культури та мови. Це дозволяє Франції позиціонувати себе як лідера в галузі мистецтва та культури й залучати нових прихильників, водночас зміцнюючи та поширюючи свій державний імідж у світі.

У 2022–2023 роках в межах культурного сезону у Франції було втілено проєкт «Українська весна» за підтримки Українського інституту та посольства України у Франції, який мав на меті познайомити французьку публіку з сучасним українським культурним контекстом. Залучивши низку французьких та міжнародних інституцій, Українська Весна продовжує розвивати культурну дипломатію України у Франції. Проєкт включає проведення лекцій, дискусій, кінопоказів, концертів, перформансів, літературних читань тощо, залучення аудиторії онлайн та наживо. Мета «Української весни» – забезпечити якісний український контент у французькому експертному культурному полі, розширити фахові дискусії щодо історії та культури України і засобами культури і мис-

тецтва спростувати хибні уявлення французів про Україну [7]. Зазначений проєкт є особливо актуальним в контексті російської агресії та широкомасштабної інформаційно-психологічної війни проти України, однією з цілей якої є підірвання міжнародного іміджу, сприйняття української держави як «меншовартисної», яка не має власної історії та культури.

Спираючись на дослідження Українського інституту щодо сприйняття України у Франції, а також на досвід першого сезону «Української Весни» 2022 року, команда ініціативи переконатилась, що Україна на ментальній мапі французів відтворена крізь призму російської ідеології. Трактатування України переважно виходить з бачення України як продовження росії, яке випадково «відколослося». Або ж як конгломерат багатьох етнокультур, штучно зібраний з уламків різних імперій. У Франції нерідко можна почути риторику, що Україна історично склалася як держава з обмеженим суверенітетом і повинна такою залишатися [7]. Саме тому, реалізація проєктів культурної дипломатії, цілеспрямованої іміджевої кампанії, інформаційної політики щодо просування іміджу України у світі як самостійної, незалежної та самобутньої країни на тлі агресивної пропаганди рф залишається особливо актуальним, враховуючи потребу підтримувати постійну увагу до війни в Україні світової суспільної думки та залучення допомоги партнерів нашої держави у подоланні збройної агресії східного сусіда.

Культурна дипломатія виступає важливим напрямком створення й реалізації зовнішньополітичної стратегії України, сприяючи формуванню позитивного іміджу країни у світі та підтримці міжнародних відносин. Зокрема, в контексті української держави, культурна дипломатія стала ключовим інструментом в зусиллях залучення міжнародної уваги до багатозарових культурних здобутків, сучасного мистецтва, творчих індустрій та інших аспектів української культури.

Одним із основних завдань культурної дипломатії України є просування та популяризація української культури та мистецтва за кордоном. Це досягається за допомогою організації культурних заходів, виставок, фестивалів, концертів та інших подій, які демонструють різноманітність та багатство української культурної спадщини. Наприклад, проведення тижнів української культури у різних країнах світу, виставок сучасного українського мистецтва, а також музичних та театральних вистав.

Іншим прикладом є програма «British Council», запроваджена Великою Британією. Ця програма розроблена для просування британських цінностей, культури та мови за межами країни. Вона включає різноманітні заходи, такі як міжнародні виставки, концерти, літературні фестивалі, що

сприяють залученню уваги до британської культури та активізують розвиток міжнародного співробітництва. «British Council Ukraine» – міжнародна організація Сполученого Королівства, метою якої є розширення культурних відносин та розповсюдження освітніх можливостей, зокрема і для українців. Позитивним результатом такої співпраці є просування іміджу України, зокрема через участь у найбільшому в світі Лондонському книжковому ярмарку (The London Book Fair) у березні 2024 року, відкриття українського національного стенду, організатором якого є Український інститут книги, популяризації української літератури закордоном [6].

Культурна дипломатія також відіграє важливу роль у формуванні та відтворенні національної ідентичності. Шляхом просування мови, традицій, звичаїв та мистецтва, вона підсилює самосвідомість нації та сприяє збереженню її культурної спадщини. Це не тільки робить державу більш привабливою для іноземних партнерів, але й створює підстави громадянам пишатися своєю національною культурою. Крім того, культурна дипломатія відіграє важливу роль у розвитку міжкультурного діалогу та сприяє вирішенню й попередженню конфліктів. Шляхом популяризації культурного розмаїття всередині суспільств та стимулювання взаєморозуміння створюється підґрунтя для вибудовування стійкого миру та зміцнення міжнародного співробітництва.

Як було зазначено вище, сьогодні Україна активно використовує культурну дипломатію, а діяльність спеціалізованих інституцій та відзначення сторіччя культурної дипломатії України свідчать про її важливість для держави. Для досягнення цілей, які ставить перед собою культурна дипломатія, можливо використовувати такі засоби як: культурні обміни, мистецькі виставки, літературні фестивалі. Поширення культурної складової відбувається в тому числі за допомогою цифровізації й використання новітніх інформаційних технологій. Зокрема, у застосунку «Дія» в 2024 році українці змогли обрати представників «Євробачення».

Українська культурна дипломатія досягла нового рівня завдяки «Євробаченню» та «ЄвроФестивалю». Наприклад, важливим актом культурної дипломатії став документальний проєкт «Ліверпуль. Жовто-блакитна субмарина», знятий у травні 2023 року під час «ЄвроФестивалю» в Ліверпулі, напередодні Пісенного конкурсу «Євробачення-2023», цей фільм занурює глядачів у світ українсько-британського культурного обміну і досліджує сучасні процеси інтеграції української культури в європейський контекст в умовах війни з рф. Налагодження взаємодії у сфері культури шляхом використання таких заходів підсилює вибудовування позитивного іміджу країни.

Формування культурної дипломатії в Україні було розглянуто в праці Г. Луцишин та А. Гончарук «Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах», зокрема в роботі зазначено: «На початку 2000-х років створено низку державних структур завданням яких був розвиток культурної дипломатії, зокрема у 2009 році створена державна агенція промоції культури України однак її робота залишається малопомітною на внутрішньому рівні не кажучи вже про міжнародну промоцію» [2]. Тобто очевидним є недостатній розвиток культурної дипломатії на перших етапах формування держави. Це було пов'язано зі змінними пріоритетами у реалізації політичного курсу та проблемами відсутності фахівців й стратегії використання засобів культурної дипломатії.

Проте ще у 2011 році було засновано фонд «UART» – некомерційну благодійну організацію, метою якої виступає популяризація України та української культури за кордоном. Фонд проводить фестивалі та спрямовує отримані гранти на розвиток українського мистецтва і культури.

Поширеною перепоною у роботі різних фондів та реалізації ініціатив культурної дипломатії в Україні є те, що фінансування культури залишається критично низьким, а за останні п'ять років бюджетне фінансування культури і мистецтва в Україні знизилася вдвічі. В своїй роботі «Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи» О. Розумна вказує, що однією з проблем здійснення культурної дипломатії України є критична нестача фахового бачення політики. Як було зазначено вище, для успішної реалізації культурної дипломатії та просування інтересів України на міжнародній арені варто залучити державну підтримку функціонування культурних установ. В своїй праці авторка наводить перспективи розвитку культурної дипломатії України, аналізуючи європейський досвід. Серед них: популяризація мови, ретрансляція українських цінностей, налагодження довготривалих зв'язків та розвиток продуктивного партнерства, підтримка сучасної культури і мистецтва, підтримка літературних проєктів і книговидавання [5]. На нашу думку, це є актуальними напрямками розвитку культурної дипломатії, адже через їх втілення держава має змогу заявити про свою діяльність та самобутність. Популяризація української культури в світі сприятиме формуванню позитивного іміджу держави, що вплине на зростання довіри міжнародної спільноти та залучення інвестицій.

Після початку повномасштабного вторгнення Україна почала розвивати культурну дипломатію та вибудовувати свій імідж на міжнародній арені. Активно ініціативи з розвитку книговидавання та культурних заходів підтримує перша леді України Олена Зеленська. Серед таких проєктів – «Україн-

ська книжкова полицка», що поширює українську літературу у країнах Заходу, проєкт було реалізовано в Канаді, Іспанії, Угорщині. Це, за словами Олени Зеленської, не тільки читацький проєкт, але і частина культурної дипломатії, яка розширює обізнаність про українську літературу в світі. На нашу думку, даний проєкт також вибудовує позитивне сприйняття іміджу України як держави з високим рівнем зацікавленості у літературних надбаннях, сприяє можливості замовляти більшу кількість видань та примірників і популяризувати українське книговидавання за кордоном.

Не дивлячись на проблеми фінансування, культурна дипломатія України поступово реалізовується. Одним із прикладів є щорічне проведення «Міжнародного форуму культурної дипломатії», який вперше відбувся 10 листопада 2020 року, та включав різноманітні заходи, такі як виставки, концерти, лекції й культурні обміни, що допомагають показати сучасну Україну та її досягнення. У 2021 році на міжнародному форумі обговорювали можливості культурної дипломатії у вирішенні спільних глобальних викликів. Програма формувала такі основні положення: можливості культурної дипломатії у вирішенні спільних глобальних викликів, геополітична картина світу глобальний порядок денний та культурна дипломатія, Україна на мапі світу, міжнародна політика та культурні відносини, культурна дипломатія та проблема дезінформації, гендерна рівність, захист прав людини, врегулювання конфліктів, постколоніалізм та міжкультурні зв'язки [3]. Даний форум мав позитивні результати – було створено чітку стратегію реалізації культурної дипломатії України, проведено заходи для молоді, присвячені висвітленню зазначених вище проблемних аспектів. Сьогодні ми можемо побачити, що в Україні розпочалися реформи, які стосуються гендерної рівності та проведення ініціатив від Верховної ради щодо освіти дітей та молоді.

Крім того, культурна дипломатія сприяє підтримці міжнародних відносин та розвитку дружніх стосунків між Україною та іншими країнами. За допомогою обміну культурними делегаціями, участі у міжнародних культурних проєктах та програмах, Україна активно співпрацює з партнерами з усього світу, що сприяє поглибленню взаєморозуміння та встановленню міцних дипломатичних зв'язків. Культурна дипломатія є важливим інструментом у формуванні іміджу України як сучасної, прогресивної та відкритої до співпраці й обміну досвідом країни. Проєкція української культури та мистецтва за кордоном сприяє позитивному сприйняттю України як творчої та культурно різноманітної країни.

Сьогодні на прикладі успішних держав, які входять до індексу «м'якої сили», серед яких: США, Великобританія, Німеччина, Китай, Японія, Фран-

ція, Канада, Швейцарія, Італія, Іспанія [1], можливо побачити позитивні наслідки використання культурної дипломатії як інструменту формування іміджу держави. За допомогою різноманітних проєктів ці країни стали впливовими та змогли вибудувати свою економічну, політичну та культурну силу, завдяки якій було підвищено міжнародний престиж, міжнародні зв'язки та захист інтересів держави на міжнародній арені. Завдяки дослідженню теми можливо побачити значний розвиток України у використанні інструментів культурної дипломатії та подальше просування інтересів нашої держави у міжнародному середовищі. Таким чином, культурна дипломатія допомагає конструювати позитивний імідж держави шляхом взаємодії у сферах

культури, освіти та мистецтва. Це сприяє більш широкому розумінню держави та залученню іноземців до співпраці та туризму.

Отже, культурна дипломатія виступає як важливий елемент української зовнішньополітичної стратегії, як дієвий інструмент у формуванні позитивного іміджу держави, як ключовий фактор у сприянні взаєморозумінню, розвитку та мирному вирішенню конфліктів у світі. Вона є силою, яка зближує нації та допомагає будівництву стійкого міжнародного порядку, будуючи простір для ведення мирного діалогу в умовах високої конфліктності світу. Розвиток цього напрямку публічної дипломатії є важливим завданням для країн у сучасному глобалізованому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Global soft power index URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://brandirectory.com/softpower/>
2. Гончарук А. Луцишин Г. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf>
3. Міжнародний форум культурної дипломатії. URL: <https://ui.org.ua/sectors/projects/2021-cultural-diplomacy-forum/>
4. Парчевська В. Паніна І. Дискусія щодо поняття «Культурна дипломатія». URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/>
5. Розумна О. Культурна дипломатія України стан проблеми перспективи. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/kultu_dypl-26841.pdf
6. Україна на Лондонському книжковому ярмарку. URL: <https://ubi.org.ua/uk/news/kategoriya-2/ukra-na-na-londonskomu-knizhkovomu-yarmarku-3>
7. У Франції розпочинається новий культурний сезон проєкту Українська Весна. URL: <https://day.kyiv.ua/article/kultura/u-frantsiyi-rozpochnayetsya-novyy-kulturnyy-sezon-proyektu-ukrayinska-vesna>